

TB. NB. 003/1958....szám.

Folytatólagos tárgyalási jegyzőkönyv

Készült, Budapesten /:II.ker. Fő u. 70 II em. 285 sz.:/ a Magyar Népköztársaság Legfelsőbb Biróságának Népbirósági Tanácsa, mint elsőfoku bíróság előtt a népi demokratikus államrend elleni és más bűntettek miatt Nagy Imre és társai ellen indított bűnügyben 1958 évi június hó 14.napján megtartott folytatólagos, nem nyilvános tárgyalásról. /:Kezdeté d.e. 1/2 lo óra:/

J e l e n v a n n a k :

A bíróság részéről:

Vida Ferenc
A bíróság elnöke

Biró Mihály
Fehér Kálmán
Lakatos Péterné
Sulyán György
népbírák

Rausch László
tanácsjegyző

A felek részéről:

dr.Szalai József legfőbb ügyész képviselője
dr.Béres Miklós Legfőbb ügyész képviselője

I.r.Nagy Imre vádlott
II.r.dr.Donáth Ferenc vádlott
III.r.Gimes Miklós vádlott
IV.r.Tildy Zoltán vádlott
V.r. Maléter Pál vádlott
VI.r.Kopácsi Sándor vádlott
IX.r.dr.Jánossi Ferenc vádlott
X.r.Vásárhelyi Miklós vádlott

I.r.vádlott védelmében
dr.Bárd Imre meghatalmazott,
II.r.vádlott védelmében
dr.Kádár Pál kirendelt
III.r.vádlott védelmében
dr.Révai Tibor meghatalmazott
IV.r.vádlott védelmében
dr.Zalán Kornél meghatalmazott
V.r.vádlott védelmében
dr.Révay Tibor meghatalmazott
VI.r.vádlott védelmében
dr.Bajor László meghatalmazott
IX.r.vádlott védelmében
dr.Szilágyi István meghatalmazott
X.r.vádlott védelmében
dr.Bajor László meghatalmazott.

Elnök

A tárgyalást az ügy ^{meg} jelölésével megnyitja, megállapítja, hogy mindazok, akiknek jelenlétük a törvényszerint kötelező, jelen vannak. Felkéri a vádlottak védőit, hogy perbeszédeiket tartsák meg.

I.r.Nagy Imre vádlott védője:

Másról év távlatából bizonyos objektivitás kötelező az események értékelésénél. Az ügyész a vádbeszédében a gazdasági és politikai okokat nem vizsgálta, az ellenforradalmat előidéző okok között. I.r.vádlott tevékenységének három periódusa volt. Az első periódus 1956 okt. 23-ig terjedt. Az okt.23-i tüntetéshez Nagy Imrénak semmi köze nem volt. A vádlott tevékenységének második periódusa okt. 23-tól 30-ig terjed. Gerő ajánlotta őt miniszterelnöknek. a Közp.Vezetőség az elégedetlenség levezetésére törekedett. A kommunista pártunk feloszlott és feladtuk a proletárdiktaturát. A vádlott tevékenységének harmadik periódusa november 4-re tehető, de ekkor nem volt normális állapotban. A hadseregünk és karbantalunk dezorganizálódott. Szántó Zoltán a vád legsúlyosabb tanúja nov. 4-én szintén a jugoszláv követségre menekült. Nagy Imre ténykedésének az alapja az összeomlás volt. Olyan ítélet kiszatását kérem, amely minden vonatkozásban megnyugtató.

II.r.dr. Donáth Ferenc vádlott védője

A vádlottnak a csoportban kezdeményező, vagy vezető szerepe nem volt. Nagy Imre írásait előzőleg nem ismerte. A Petőfi kör hangjának elfajulásában szintén nem volt szerepe. Az okt. 23-i Vas Zoltánnal történt megbeszélés alkalmával nem illegális kormányprogramról volt szó. A vádlott közp.Vezetőség előtti szerepe csak frakciózásnak minősíthető. A nov. 4-i nyilatkozat megszerkesztésében a vádlottnak manuális szerepe volt. Hatalomra nem tört, a kormányban nem vállalt szerepet. A jugoszláv követségen határozottan kiállt amellett, hogy szükség van a pártra.

II.r.dr.Donáth Ferenc vádlott cselekményét kéri a BHÖ 1 pont /2/ bekezdésében foglaltatnak megfelelően minősíteni, őszinte, igaz megítélést tanúsító ^{magánvallásának és kijelentésének} a vádlott és a PTA 51 §-nak alkalmazásával kéri a büntetés kiszatását.

III.r. Gimes Miklós vádlott védője

A nov. 4-é utáni magatartását az motiválta, hogy görcsösen ragaszkodott Nagy Imre személyéhez. Aból, hogy nem került a jugoszláv követésre, arra kell következtetni, hogy nem tartózkodott szorosban a csoporthoz. A vádlott nem kapott különleges feladatot októberben. Az u.n. "angyalföldi küldöttségnek" nem volt kezdeményezője. Megjelent két cikke, amelyben az ellenforradalom veszélyére hívta fel a figyelmet. Nov. 4-e után nem ő volt az illegális szervezet kezdeményezője. Nagy Imréék távozása után az illegális lap szerkesztését abbahagyta. Öszinte megbánást tanúsított a tárgyalás során. A javára fennforgó enyhítő körülmények figyelembevétele mellett nincs szükség a legsúlyosabb büntetés kiszabására.

V.r. Maléter Pál vádlott védője

Októberben a rádió egymás után tett közzé újabb és újabb közléseket a felkelők fegyverletételének határidejére vonatkozóan. A kérdéses cédulát eljuttatták a vádlotthoz a páncélosba. Ő a parancsot telefonon leellenőrizte. Katonai vonalon parancs volt, a fellobogozásra, a vádlottnak okt. 25-ről való állítását alátámasztják Szűcs Mik István és Váradi tanuk vallomásai. Okt. 30-án nem volt szükség helikopteres löszerszállítványra. A vádlott körül kialakult felkelői glóriához a téves telefonkapcsolás járult hozzá. Ő e közben tisztogató műveleteket hajtott végre a Kilián laktanyában. Okt. 28-án, vagy 29-én bejelentette, hogy nem tüzel tovább a felkelőkre, de a bejelentés időpontja vitás. A vádlottelőadása szerint 13 óra 15 perckor történt a tüzszünetre vonatkozó közlés. A kormánynyilatkozat nem vitásan több órával előzte meg a tüzszünetet. Szonati tanu tud arról, hogy Maléter a terv végrehajtása után jelentette be, hogy nem harcol tovább. Uszta Gyula tanuvallomását nem lehet alapul venni, mert ellentmondásos. Balogné vallomása is aggyóssá teszi Uszta vallomását. Maléter a corvinisták tevékenységét nem irányította. Virág az utcán várta őt, amikor átment hozzájuk. Váradi tanu szerint, Maléter a kormány oldalán álló felkelőparancsnok volt. Az okt. 31-i Kilián-beli értekezleten a felkelők támadták Maléttert, mert nekik a harcok során veszteségeket okozott. A körülötte kialakult legenda ugródeszka volt az ellenforradalmárok számára.

Szénfő Zoltán vallomása szerint cinikusan szovjetellenes volt. Kovács vallomása szerint a vádlott nem képviselte az azonnali kivonulás követelését. Kinevezését való hogy Imre nyilván közölte. A kinevezése a párttal egyetértésben történt. Jellemző az akkori helyzetre, hogy a honv. miniszter a tüzészetéről a Rádióból értesült. A hűtlenséggel kapcsolatos tényállás bizonyítást nem nyert. Molnár és Szucs vallomása nem alapoza meg az idevonatkozókat. A hűtlenség és zendülés a vádlott terhére nem állapítható meg. Nincs szükség való szemben a legsúlyosabb büntetés kiszabására, hogy bebizonyíthassa a továbbiak során a néphez való hűségét.

IV. r. Tildy Zoltán vádlott védője

Tildy Zoltán fenntartás nélkül ismerte el kiszabadulása után a szocializmus 12 évének eredményeit, a demagógia elburjánzásának idején. Régi politikai barátainak és barcotársainak a rábeszélésre vállalt szerepet. Ebben az időben a dezorganizáció minden tekintetben teljes volt. Szereplésében nem vezette egyéni ambíció. Nem nyert bizonyítást, hogy a vádlott katonai diktatúrát tervezett volna. Az sem nyert bizonyítást, hogy Mindszenty rehabilitációs nyilatkozatának elkészítésére utasítást adott volna. Nem nyert továbbá bizonyítást az sem, hogy a november 4-i rádiónyilatkozat elkészítésében részt vett volna. Nem nyert bizonyítást az sem, hogy rakciós elemekkel vetette körül magát. A Kisgazda Párt jobbratolódása nem róható a terhére, mert az alakuló ülésen komoly támadások érték Tildy Zoltánt is. Mindszentyt korrekt, lojális nyilatkozat megtételére akarta rábeszélni. Nem róható a terhére, hogy Mindszenty beszédének technikai lebonyolítását nem ellenőrizte. A 300 ezer forint véleményezése nem értékelhető államellenes tevékenységként. Semlegességi nyilatkozathoz és a varsói szerződés felbontásához valóban hozzájárult, abban a hiszemben, hogy helyesen cselekszik, mert az ülésen jelenlévő kommunisták is hasonló értelemben döntöttek. Tildy Zoltán egy emberöltőt töltött a magyar demokrácia szolgálatában. A parlament tévés átadásával nagyban elősegítette

az eljövendő magyar kibontakozást.

VI.r.Kopácsi Sándor vádlott védője

A vádlott okt. 23-á előtt egy alkalommal találkozott NagyImrével. Az "Ét alapelv" c. művet nem ismerte. Az írőkkel nem tartott kapcsolatot. 1956 nyarán Fazekast, a rokonát azzal rehabilitálták, hogy megköszönték a hátor kiállítását. Az okt.23-i tüntetés engedélyezése nem a vádlott nevéhez fűződik. Okt. 23-tól 28-ig kettősség jellemezte a magatartását. Okt. 28-ig az utasításai mindig az adott helyzet szabta meg. Ingadozását nagyon elősegítette a körülötte kialakult csoport. Okt. 28-a után utasítást kapott a karhatalom szervezésére. A megadott arányokat igyekezett betartani. Az okt. 30-i nyilatkozat már a felkelők bevondásáról szólt. A vádlott cselekményének tárgyi súlya nem vitatható, de a szándéka igen. November 4-én kijelentette, hogy elismeri a Kádár kormányt. A vádlott ösinte, beismerő, felderítő jellegű vallomása a személyében rejlő társadalomra veszélyességet nagymértékben csökkentti. A legsúlyosabb büntetés alkalmazása nem tenné lehetővé számára, hogy súlyos bűnét jövétehesse.

X.r.Vásárhelyi Miklós vádlott védője

A vádirat helytelenül állítja be a vádlott sajtófőnöki tevékenységét. A lapok az ő odakerülése előtt már megjelentek. A követésen tartózkodoknak adott válaszában pozitívan foglalt állást. Három gyermekes családi állapotára tekintettel a BTA 51 §~~ának~~ /2/ bekezdésének alkalmazásával kéri a büntetést kiszabni.

IX.r.dr.János Ferenc vádlott védője

A vádlottnak a csoporttal való kapcsolata a rokoni kapcsolatokból adódott. Az írók tájékoztatás céljából mentek Nagy Imréhez. Az ügyész a Kalamár-éle esetet nem bizonyította. A semlegességi nyilatkozatnál a vádlott csupán manuális tevékenységet fejtett ki. Személyében társadalomra veszélyesség nem forog fenn, de a cselekményében igen. Ösinte megbánást tanusított a tárgyalás során, nős, családos és az egészségi állapotára figyelemmel, kéri a büntetés kiszabását.

Elnök

Felhívja a vádlottakat, hogy az utolsó szó jogán tegyék meg a nyilatkozataikat.

I. r. N. a. s. y. Imre vádlott az utolsó szó jogán

Bűnperemben sajnálatosan elmaradt a bizonyításkiegészítés és csak a vád tanuit hallgatták meg, a vád bizonyítékait vizsgálták. Szerény véleményem szerint a bűnpernek a bűnösség megállapítása mellett az igazság felderítése is fontos feladata. A bizonyítás kiegészítés elmaradása tükröződik a vádiratban és éppúgy, mint a vádleszédben, amelyek nem az objektív tények és nem a történelmi igazság szellemében világítják meg tevékenységet, felelősséget. Vén az általános megállapításomon túl részletekben én nem kívánok kocsázközni, bízom abban, hogy a Tisztelt Biróság az ügy és az anyag ismeretében vizsgálja meg az ellenem emelt vádakot és a felelősséget is és ezt a legjobb lelkiis ereje szerint teszi.

Az ügyész ur vádleszédében reám a legsúlyosabb, tehát a halálbüntetés kiszabását javasolta. Többek között azzal indokolta, hogy a nemzet nem tud elfogadni olyan ítéletet, amely könnyörületes lenne. Sorsomat tehát a nemzet kezébe teszem. Védöm felszólalása után az utolsó szó jogával elhangzott megjegyzéseimen túl nem kívánok élni, védelmemre semmit felhozni nem kívánok, várom ~~xxixx~~ az igazságos ítéletet.

II. r. D. o. n. á. t. h. Ferenc vádlott az utolsó szó jogán

A letartóztatásom első napjától kezdve felelősséget én elismertem. A vizsgálat során és itt a tárgyalás során tett valamómban igyekeztem a legjobb tudomásom szerint az igazságot előadni és felderíteni. Ehhez énnekem semmi hozzáfűzni valóm nincsen. Bűnösségem elismerése mellett amiben rámutattam arra, hogy ez szándékaim és célzatom ellenére járultam hozzá, annak a rendszernek a megrendüléséhez, amelyért korábban, majd negyed századon keresztül a munkásmozgalomban harcoltam.

Röviden csak arra kívánok rámutatni, hogy két gyökere volt annak, amiért én ezen az uton idejutottam, ~~és ez a két gyökér~~. Két gyökereát magatartásomnak abban látom, hogy egyrészt a régi vezetéssel szemben, annak ténykedéseivel szemben, hibáival szemben rendkívül egyoldalú, elvakult ~~nézetem~~ szemlélttem, ez volt az az ok, amely végig kísérte 1956 októberétől kezdve, sőt azt megelőzően is magatartásomat. Ez ~~egyébként~~ a bíróság előtt elfekvő anyagokból egyébként is ismeretesek. A másik ok, amit a nemzeti kérdésben elfoglaltam, helytelen álláspont volt, amely engem ugyan október 23-a előtt nem foglalkoztatott, bizonyos vonatkozásaiban, csupán nemzeti sajtóosságunk kérdése, de éppen a kérdésnek tisztázatlansága és az a körülmény, hogy magam ennek a tisztázatlanságnak a következtében, annak a sovinizta és nacionalista uszításnak a hatása alá kerültem, amely az ellenforradalom alatt történt, vittek odáig, hogy ezekben a kérdésekben helytelen álláspontot foglaltam el. Ezeket a nézeteket én, mint a vizsgálat során kiderült, Nagy Imre nézeteiként az öt alapelvben ismertem meg. E nézetekből kívánom a leghatározottabban elhatárolni, ~~mint olyan nézeteket,~~ ^{magam} mint olyan nézetektől, amelyek már kiinduló pontjukban sajnos ~~és erre szeretnék rámutatni, hogy~~ ^{antimarkista, mint hogy} annak következtében, hogy a nemzeti függetlenség, szabadság kérdés a szocializmust építő országgal kapcsolatosan, a szocialista Szovjetunióval szemben vetette fel. Már kiinduló pontja volt, hogy bennünket akár akarjuk, akár nem, ez megfelel a valóságnak. Ez sajnálatos tény, ezt el kell világosan ismerni. Én befejezésül azt kívánom mondani, hogy szándékaim és célzataim azok is voltak, hogy a párt és az országban uralkodó bajokon segítsek. Elismerem objektíve éppen ellenkező irányban tevékenykedtem, magatartásom ellenkező hatást ért el. Felkiismereti kötelességémnek tartom ~~íráni~~ megkövetni azoknak a kommunistáknak, magyar és szovjet katonáknak emlékét, akik az ellenforradalom ideje alatt veszítették el életüket.

X X-5-12-14. kötet

27 d.

LI MAGYAR
KÖZPONTI LEVÉLTÁR

III.r. Gimes Mihály vádlott az utolsó szó jogán

Azután, ami itt e perben elhangzott, nekem nem sok mondanivalóm lehet. Értelmetlen dolog volna, ha szavakkal próbálnák hadakozni a tények ellen. Ugy érzem, hogy sem 1956 okt. 23-a előtt, sem okt. 23-a és november 4-e között, sem nov. 4-e után soha nem volt olyan elképzelésem, tervem vagy szándékom, amely tudatosan a népi demokratikus államrend, az épülő szocializmus megdöntésére irányult volna. De világosan látom, hogy cselekedeteim hatása mégis az volt, amit a vád megállapított. Hibákat és bűnöket akartam jóvátenni, amikor 1955-ben amikor az akkori pártvezetőséget támadni kezdtem, de ahelyett, hogy valamit jóvá tettem volna, akaratom ellenére, egy szörnyű gyilkos ellenforradalom felidőzsidésének részesévé váltam. Különösen gyöttrő számomra az a gondolat, hogy 1956 november 4-e után sem értettem meg, hogy mi történt Magyarországon. Konokon és vakul kitarítottam rugeszemém mellett. Egy tévelygült illegális lap szerkesztésébe fogtam és szembefordultam a forradalmi munkás-paraszt kormányral, amely a rend és a biztonság helyreállításán fáradozott, a haza életét és a szocializmust védelmezte. Tudom, hogy a történeteken a meglátás nem változtat. Meggyőződésem, hogy a bíróság igazságos ítéletet fog hozni.

IV.r. Tildy Zoltán vádlott az utolsó szó jogán

A per anyagához nem kívánok még csak hozzá sem szólni. Ez itt megvizsgáltatott. Meg vagyok győződve róla, tisztán áll az ügynek a lényege. Egyet mondok csak. Akaratomon kívül kerültem bele ebbe az óriási áradatba és alkalmatlan voltam feladatra, amivel megbíztak. Betegségem, öregségem miatt, tájékozatlanságom miatt, az embereknek ismerete hiánya miatt. Azt, hogy hibákat követtünk el és súlyos hibákat én nem most látom, a vizsgálat során és a tárgyalás alatt derült fel előttem az egész kép, de abban a vonatkozásban, hogy mi ott a parlamentben, akik ott bent voltak, milyen hibákat követtünk el, azt én már november 4-e után pár nappal tisztán láttam. És azoknak a

barátainnak, akik meglátogattak, megmondtam elsősorban a legsúlyosabb hibát a varsói szerződés felbontásában. ^{klónoztam} És tessék nekem elhinni, hogy azok a hónapok, amelyeket én őrizetbevételem előtt töltöttem el, körülbelül 7 hónap, majd nem annyira gyötrelmesek voltak a számomra, mint a letartóztatás ideje után eltöltött hónapok lelkileg, mert egyéb gyötrelméről nem beszélhetek itt. Kérem nekem nincs más semmi vágyam az életben, a családomat szeretném látni.

V.r. Maléter Pál vádlott az utolsó szó jogán

Engem nov. 3-án fogtak el és én attól kezdve egészen a tárgyalásom megkezdéséig és a tanuvallomások megkezdéséig abban a hiszemben voltam, hogy az amit én tettem, helyes volt. Nem hittem a dokumentációs anyagoknak, mert azt hittem, hogy az csalás. Mindenféle teoriákat állítottam össze saját részemre, politikai elképzeléseket, ~~ilyen~~ tanukat szedtem elő emlékezetemből az én igazságomnak az igazolására. Tegnap azonban itt volt egy elvtárs, Szántó Zoltán s az ő vallomásából megláttam, hogy azoknak van igazuk, akik másfél éven keresztül azt mondták nekem, hogy Magyarországon igenis ellenforradalom volt. Aztán ~~az ügyész~~ ^{velem} ismertetett egy anyagot, amely arra világít rá, hogy voltak személyek, akik már október előtt idegen követséggel tartottak fenn kapcsolatot először mint magánszemélyek, majd mint miniszter. Ha én ezekről tudok, akkor a tüzszüneti parancs után nem lép^{ek} be a parlamentbe. Vagy védem a laktanyát tovább a felkelőkkel szemben, vagy felmegyek a parancsnokságra, de a parlamentbe a lábamat be nem teszem. Persze a Népbíróság nem azt vizsgálja, hogy ^{ki} mit tett volna, ha nem azt, hogy ki mit tett. De ~~ez~~ ^{ez} kémkedés és a zendülés büntetettét továbbra sem ismerem el. Nem követtem el, de a népi demokrácia megdöntésére irányuló szervezkedés támogatását azt elkövettem, ha akaratlanul is. Szocialista bíróság előtt állok, szigorú ítéletüket kérem.

VI.r. Kopácsi Sándor vádlott az utolsó szó jogán

a Ténykérdésekkel ^{hez} kapcsolatosan ~~letelt a bizonyítási eljárás, ehhez~~ nem kívánok hozzászólni. Arról kívánok beszélni, ^{hogy} ~~mi~~ az oka annak,

x x-5 li - 14. Est.

2+d.

hogy teljesen jogosan a Magyar Népköztársaság bírósága előtt állok ilyen súlyos bűncselekménnyel terheltten, olyan mult után, amelyet gyermekkoromtól fogva folytattam. Én az okok kérdésében nem akarok ismétlésbe bocsátkozni, itt ~~is~~, azt hiszem ~~is~~ Donáth Ferenc mondott bizonyos okokat. Én nem akarok arra sem hivatkozni, hogy olyan személyek közelítettek meg, akik hát könnyen megközelíthettek, volt hivatali felettesem, bizonyos rokoni kapcsolatban álló személyek, mert a párt politikája az világosan leszögez kérdéseket, hogy milyen platformon kell állni és a mindenkori párt-határozatokat kell végrehajtani és személyes elképzelésekkel is lehet a párt elé menni, nem lehet általam valaki nagyra tartott személynek a bizonyos politikai elképzeléseit, ~~hát szoval~~ alapnak venni ahhoz, hogy az lesz a jövő kibontakozás útja.

Én letartóztatásom után nem láttam még elég világosan ezeket a kérdéseket. Nem sokkal utána szóban közölték egy párt-határozatot, hogy hogyan értékeli a párt az cselekményeket. Én azt mondtam akkor: ~~ha~~ a párt így értékeli, akkor így van és nekem ezzel kapcsolatosan az a feladatom, hogy a legjobb tudomásom szerint őszintén elmondjam azokat a dolgokat, ~~hogy~~ hogyan volt, mi volt a szerepem nekem is, másoknak is ebben a kérdésben. Én tudom, hogy semmiféle politikai beállítottság nem menti fel az emert az alól, hogy esküje van és ~~hát~~ az esküt minden körülmények között teljesíteni kell. Én a bűnösségemet érzem ebben a kérdésben és szégyen az, hogy barátaim és elvtársaim előtt az én nevem teljesen jogosan becsstelenséggel, becsstelen színben tűnik fel, ~~teljesen jogos~~. Itt levititették ezt a dokumentum filmet, ^{amely hogy} hogyan gyilkoltak meg embereket. Én közvetve azért is felelősséget érzek. Láttam szovjet katonákat, akiket előttem emeltek ki a tankból kilőve és a parancsnok ^{uk} bírva mondta, hogy ezek az emberek holnap szereltek volna le és most elpusztultak. Én gyötrő lelkiismeretfurdalást érzek ezentul azért is, hogy az én magatartásom és parancsom miatt négy becsztott tisztemet letartóztatottak, ezért is én vagyok a felelős, ~~ők~~ előttük és családjuk előtt is, olyan, akik parancsomra az első napokban harcoltak, pl. Deszpót Örnagy, aki meg is sebesült. ~~Én azt kérem,~~ hogy ~~én~~ elismerem cselekményem súlyát, tudom, milyen következményekkel

X X-5-h-14. kst

24 d.

ÉGI MAGYAR
NEMZETI ELVETÁR

jár. Én szakítottam azokkal a nézetekkel és beláttam a hibámat, bűnömet. Én csak azt kérem az ítélet kiszabásánál, ne a legsúlyosabb büntetést alkalmazzák, hogy valamikor számomra lehetővé legyen téve, hogy ezeket a szörnyű cselekményeket-legalább töredékét-jóvá tegyen és ne maradjon meggyalázva örökre a nevem, családom és gyermekem előtt.

IX.r. ^{de}vádolt Jánossi Ferenc utolsó szó jogán

Messziről indultam el a szocializmushoz, a dolgozó nép ügye igazságának felismeréséhez, azutánól kezdve odaadással, teljes erőmből és tiszta meggyőződésből szolgáltam úgy is mint partizán, úgyis mint néphadseregünk kulturális életünk építésének munkása. Ennek ellenére elkövetett bűneimnek súlyát érzem. Bűnösségemet a vizsgálat során részletekbe menően és itt a tárgyalás során is igyekeztem őszintén feltárni. Védőügyvéd ur szólott a ~~kapcsolat~~ ^{kapcsolati} kapcsolat kérdéséről. Természetes, hogy Nagy Imre, ^{aki} nekem apám helyett apám lett, hatása alatt állottam. Ugyanakkor az igazság kedvéért ehhez hozzá kell tennem, hogy nekem magamnak is sok tekintetben mai megítélésem szerint káros, bűnös volt az állásfoglalásom, a véleményem és a cselekvésem. Azt is hozzá kell tennem, mind tapasztalatom, mind meggyőződésem szerint, hogy nemcsak Nagy Imre volt hatással a vele kapcsolatban álló elvtársakra, barátainkra, hanem megfordítva is, ezeknek a véleménye, állásfoglalása és javaslatai is sokszor ismételt tapasztaltaim és meggyőződésem szerint szándéka és felfogása ellenére taszították őt helytelen, káros, bűnös irányba. Felelősségemet azért, hogy népünk megrendítő sebeinek keletkezéséhez nekem is közöm van, az én bűneimnek is köze van, teljes egészében átérzem. Kérek igazságos és méltányos ítéletet.

X.r. Vásarhelyi Miklós vádlott az utolsó szó jogán

Ténybelileg nekem sincs hozzátenni valóm ahhoz, ami elhangzott. Tény, hogy bűnösségemet elismertem és jó lehet soha nem hittem volna azt, hogy szocialista társadalomban bíróság elé kell állnom, szégyenkezve, mélyszégyenrel fájdalommal kell most bevallanom, hogy teljes joggal vonnak engem felelősségre olyan bűncselekedetekért,

XX-5-h-14.204.

Lf.d.

ÚJ MAGYAR
KÖZPONTI LEVÉLTÁR

177

amelyeket há nekem néhány esztendővel ezelőtt azt mondják, hogy én elkövetek, soha nem hittem volna el.

Mint minden emberben, akiben megmaradt a lelkiismeretnek csak a szikrája is; Engem is, nemcsak őrizetbevételom óta, hanem már korábban jóval korábban, majd azt mondhatnám okt.23-tól kezdve jóllehet nagyon sok helytelen nézetet tápláltam utána is, de gyűlötrően kinzott az a kérdés, hogy hogy jutottam én idáig. Hogy jutottam én idáig, hogy jutottam én egy frontra a népi demokratikus rendszer ellenségeivel, a szocializmus ellenségeivel. Nem tudom, csak azzal megmagyarázni, hogy elvi ingatlanság volt ennek az oka, amár kétségtelen, hogy azok az ellenséges és kártevő elvek, amelyeket magamévá tettem és melyekről ma már a legdélebben elhatárolok magamat, azoknak vállalásátn nagy szerepe volt ennek az elvi ingatlanságnak, bizonytalanságnak. De én azt hiszem, legalább is a magam személyét illetően a kérdés lényege, a gyökere az én léteimnek még sem itten van. Engem is persze az foglalkoztat mindig, hogy én jót akartam. Hibát akartam kijavítani. A párt becsületét, tekintélyét, befolyását akartam növelni és mégis bűnököt követtem el és ez, ha egész őszinte akarok lenni csak azért történhetett meg velem, mert a párthűség nem állt elég szilárdan nálam. Hogyan is gondolhattam én el azt, hogy hát csak én látom ezeket a hibákat, vagy én és néhány barátom. Csak én szeretem a pártot én és néhány barátom, vagy csak azokat az embereket, akikkel együtt vagyok, vagy akiknek a vezetési befolyása alatt állok, hát mások nem látják azt? Hallatlanfoku önhittség, elbizakodottság, a párttól való elidegenedés, a párttal való szembe fordulás kellett ahhoz, hogy képes legyek elhinni azt, hogy az ország sok tíz és tizezer becsületes kommunisztája, munkása, parasztja, más kommunisták között csak mi vagyunk azok, akik alkalmasak vagyunk, és akik megtudnák oldani a hibát és akikre vár az a feladat, hogy megoldjuk a hibát és mások nem. A mások pedig maga a párt volt. És így bekerültünk szembe, és így kerültem magam szembe a párttal, mert azt hittem, hogy magam utján járva a párttal szemben a párt nélkül tudok valamit tenni és logikus világos, hogy ilyen körülmények között csak a bűn utjára kerülhettem.

x X-5-14-köt

27-d

ÚJ MAGYAR
KÖZPONTI LEVELTÁR

Én tudom, hogy a pokolhoz vezető ut is jószándékkal van kikövezve és tudom azt is, hogy ez mit sem változtat azon a tényen, hogy tanácslekményeket követtem el. Mégis én kérem Önöket, hogy higgyék el nekem, hogy soha, de soha én nem akartam ártani a szocializmus ügyének. Tudom eljátszottam azt a jogomat, hogy magamat kommunistának nevezzem, mert kommunista olyan dolgokat, mint amelyeket én tettem, nem tesz. Mégis engedjék meg azt legalább, hogy azt mondjam, mindent ~~még~~ fogok tenni, hogy életem további során ismét kiérdemeljem a part és a népk~~nek~~ a bizalmát.

Bármilyen is lesz az Önök ítélete, én bízom az igazságosságban és ígérhetem, amennyiben az én szavaimnak még van valami legcsekélyebb hitele is, hogy ez az ítélet bármilyen is legyen, az én hitemet a szocializmusban, a szocializmus ügyében, a párt ügyében soha ~~meg~~ *nem fogja* megrendíteni, ~~nem fogom~~.

A Népbírószági Tanács ezután tanácskozáásra vonul vissza.

Nagy Imre és társai utolsó szó jogán:

Nagy Imre utolsó szó jogán:

E: Kiván az utolsó szó jogán szólni?

N.I: Igen tisztelt Legfelsőbb Biróság Népbirósági Tanácsa! Elnök Ur! Bünperemben sajnálatosan elmaradt a bizonyítás kiegészítés és csak a vád tagjait hallgatták meg, a vád bizonyítékait vizsgálták. Szerény véleményem szerint a bünpernek a bünösség megállapítása mellett az igazság felderítése is fontos feladata. A bizonyítás kiegészítés elmaradása tükröződik a vádiratban is éppugy mint a vádbeszédben, amelyek nem az objektív tények és nem a történelmi igazság szellemében világítják meg tevékenységemet, felelősségemet. Ezen az általános megállapításomon túl részletekben én nem kívánok bocsájtkozni, bízom abban, hogy a Tisztelt Biróság az ügy és az anyag ismeretében vizsgálja meg az ellenem emelt vádakát és a felelősségemet is és ezt a legjobb lelkiismerete szerint teszi.

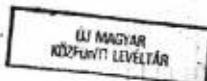
Igen Tisztelt Népbiróság! Igen tisztelt Elnök Ur! Az ügyész ur vádbeszédében reám a legsúlyosabb, tehát a halálbüntetés kiszabását javasolta. Többek között azzal indokolta, hogy a nemzet nem tud elfogadni olyan ítéletet, amely könyörületes lenne. Sorosomat tehát a nemzet kezébe teszem. Védőm felszólalása után az utolsó szó jogával elhangzott megjegyzéseimen túl nem kívánok élni, védelmemre semmit felhozni nem kívánok, várom a tisztelt Népbirósági Tanács igazságos ítéletét.

Donáth Ferenc utolsó szó jogán:

Tisztelt Legfelsőbb Biróság Népbirósági Tanácsa! Tisztelt Elnök Ur! Letartóztatásom első napjától kezdve felelősségemet én elismertem. A vizsgálat során és itt a tárgyalás során tett vallomásomban igyekeztem a legjobb tudomásom szerint ~~a vallomásomat elmondani.~~ az igazságot előadni és felderíteni.

X X-5-h-14. kst.

27d.

Enhez énnekem semmi hozzáfűzni valóm nincsen. Bűnösségem elismerése mellett amiben rámutattam arra, hogy ez szándékaim és célzatom ellenére járultam hozzá annak a rendszernek a megrendüléséhez, amelyért korábban majd negyed századon keresztül a munkásmozgalomban harcoltam.

Röviden csak arra kívánok rámutatni, hogy két gyökere volt annak, amiért én ezen az uton idejutottam és ez a két gyökér két gyökerét magatartásomnak abban látom, hogy egyrészt a régi vezetéssel szemben, annak ténykedéseivel szemben, hibáival szemben rendkívül egyoldalú, elvakultan néztem, szemléltem, ez volt az az ok, amely végig kísérte 1956. októberétől kezdve sőt azt megelőzően is magatartásomat. Ez egyébként a bíróság előtt elfekvő anyagokból egyébként is ismeretesek. A másik ok, amit a nemzeti kérdésben elfoglaltam helytelen álláspont, volt, ~~amixamx~~ amely engem ugyan október 23-a előtt nem foglalkoztat bizonyos vonatkozásaiban csupán nemzeti sajátosságunknak kérdése. De éppen a kérdésnek tisztázatlansága és az a körülmény, hogy magam ennek a tisztázatlanságnak a következtében, annak a sovinszta és nacionalista uszításnak a hatása alá kerültem, amely az ellenforradalom alatt történt, vittek oda-ig, hogy ezekben a kérdésekben helytelen álláspontot foglaltam el. Ezeket a nézeteket én, mint a vizsgálat során kiderült Nagy Imre nézeteiként az öt alapelvekben ismertem meg. E nézetekkel kívánom a leghatározottabban elhatárolni, mint olyan nézeteket, mint olyan nézetektől, amelyek már kiinduló pontjukban szűns és erre szeretnék rámutatni, hogy annak következtében, hogy a nemzeti függetlenség, szabadság kérdése, a szocializmust építő országgal kapcsolatosan, a szocialista Szovjetunióval szemben vetette fel. Már kiinduló pontja volt, hogy bennünket akár akarjuk akár nem, ez megfelel a valóságnak.../Zörej, nem érteni./ Ez sajnálatos tény, ezt el kell világosan ismerni. Én befejezésül azt kívánom mondani, hogy szándékaim és célzataim azok is voltak, hogy a párt és az országban uralkodó bajokon segítsek. Elismerem objektíve éppen ellenkező irányban tevék nykedtem, magatartásom ellenkező hatást ért el. Lelekiismereti kötelességemnek tartom Elnök Úr megkövetni azoknak a kommunistáknak, magyar és szovjet katonáknak emlékét, akik az ellenforradalom ideje alatt veszítették életüket.

XX-5-14-14. 254.

27.d.

ELMÉRÉS
KÖZVETŐ LEVÉLTÁR

185

Gimes Miklós utolsó szó jogán:

Igen tisztelt Legfelsőbb Biróság! Elnök Uri!

Azután ami itt e perben elhangzott nekem nem sok mondanivalóm lehet. Értelmetlen dolog volna^{ha} szavakkal próbálnánk had akozni a tények ellen. Ugy érzem, hogy sem 1956. október 23-a előtt, sem október 23-a és november 4-e között, sem november 4-e után soha nem volt olyan elképzelésem, tervem vagy szándékom, amely tudatosan a népi demokratikus államrend, az épülő szocializmus megdöntésére irányult volna. De világosan látom, hogy cselekedeteim hatása mégis az volt amit a vád megállapított. Hibákat és bűnöket akartam jóvátenni, amikor 1955-ben amikor az akkori pártvezetőséget támadni kezdtem. De ahelyett, hogy valamit jóvátettem volna, akaratom ellenére, egy szörnyű gyilkos ellenforradalom felidézésének részesevé váltam. Különösen gyötrő számomra az a gondolat, hogy 1956. november 4-e után sem értettem meg, hogy mi történt Magyarországon. Konokon és vakul kitartottam rögeszméim mellett. Egy tébolyult illegális lap szerkesztésébe fogtam és szembefordultam a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormánnyal, amely a rend és^a biztonság helyreállításán fáradozott, a haza életét és a szocializmust védelmezte. Nagyon /zörej/ de tudom, hogy a történeteken a megbánás nem változtat. Meggyőződésem, hogy a bíróság igazságos ítéletet fog hozni.

Tildy Zoltán utolsó szó jogán:

Mélyen tisztelt Népbirósági Tanács!

A per anyagához nem kívánok még csak hozzá sem szólni. Ez itt megvizsgáltatott. Meg vagyok győződve róla, hogy a mélyen tisztelt Népbirósági Tanács előtt tisztán áll az ügynek a lényege. Egyet mondok csak kérem. Akaratomon kívül kerültem bele ebbe az óriási áradatba és alkalmatlan voltam feladatra, amivel megbíztak. Betegségem, öregségem miatt, tájékozatlanságom miatt, az embereknek ismerete hiánya miatt. Azt hogy hibákat követtünk el és súlyos hibákat én nem most látom, a vizsgálat során és és a tárgyalás alatt tett derült fel előttem az egész kép, de abban a vonatkozásban, hogy mi ott a parlamentben, akik mi ott bent voltunk milyen hibákat követtünk el, azt én már november 4-e után pár nappal

X-X-5-2-14.köt

27.d.

ÚJ MAGYAR
KÖZPONTI LEVÉLTÁR

tisztán láttam. És azoknak a barátainak, akik meglátogattak, megmondtam elsősorban a le: súlyosabb hibát a varsói szerződés felbon-
tásában. És tessék nekem elhinni, hogy azok a hónapok, amelyeket
én őrizetbevételem előtt töltöttem el körülbelül 7 hónap, majd nem
annyira gyötrelmesek voltak a számomra, mint a letartóztatásam
ideje után eltöltött hónapok lelkiileg, mert egyéb gyötrelméről nem
beszélhetek itt. Kérem nekem nincs más semmi vággam az életben, a
családomat szeretném látni.

Maléter Pál utolsó szó jogán:

Tisztelt Népbiróság! Tisztelt Elnök Ur!

Engem november 3-án fogtak el és én attól kezdve egészen a tárgya-
láság megkezdéséig és a tanuvallomások megkezdéséig abban a hiszem-
ben voltam, hogy az amit én tettem helyes volt. Nem hittem a doku-
mentációs anyagnak, mert azt hittem, hogy az csalás. Mindenféle
teóriákat állítottam össze saját részemre. Politikai elképzelése-
ket, olyan tanukat szedtem elő emlékezetemből az én igazságom-
nak az igazolására. Tegnap azonban itt volt egy elvtárs, Szántó
Zoltán s az ő vallomásából megláttam, hogy azoknak van igazuk,
akik másfél éven keresztül azt mondták nekem, hogy Magyarországon
igenis ellenforradalom volt. Aztán Ügyész Ur ismertetett egy anya-
got, amely arra világít rá, hogy voltak személyek, akik már októ-
ber előtt idegen követséggel tartottak fenn kapcsolatot először
mint magánszemélyek, majd mint miniszter. Ha én ezekről tudok akkor,
a tüzszüneti parancs után nem lép be a parlamentbe. Vagy védem a
laktanyát tovább a felkelőkkel szemben, vagy felmegyek a parancs-
nokságomra, de a parlamentbe a lábamat be nem teszem. Persze a
Népbiróság nem azt vizsgálja, hogy mit tett volna, ha nem azt,
hogy ki mit tett. De a kémkedés és a zendülés büntetését továbbra
sem ismerem el. Nem követtem el, de a népi demokrácia megdöntésére
irányuló szervezkedés támogatását azt elkövettem, ha akaratlanul
is. Szocialista bíróság előtt állok, szigorú ítéletüket kérem.

Kopácsi Sándor utolsó szó jogán:

Tisztelt Legfelsőbb Biróság! Népbirósági Tanácsa! Elnök Ur!

Ténykérdésekkel kapcsolatban letelt a bizonyítási eljárás, ehhez
nem kívánok hozzászólni. Arról kívánok beszélni, mi az oka annak,

hogy teljesen jogosan a Magyar Népköztársaság bírósága előtt állok ilyen súlyos bűncselekménnyel terheltten, olyan múlt után, amely^{et} gyermekkoromtól fogva folytattam. Én az okok kérdésében nem akarok ismétlésbe bocsájtkozni, ~~magam~~ itt a, azt hiszem a Donáth Ferenc mondott bizonyos okokat. Én nem akarok arra sem hivatkozni, hogy olyan személyek közelítettek meg, akik hát könnyen megközelíthettek, volthivatali felettesem, bizonyos rokoni kapcsolatban álló személyek, mert a párt politikája az világosan leszögez kérdéseket, hogy milyen platformon kell állni és a mindenkori párthatározatokat kell végrehajtani és személyes elképzelésekkel is lehet a párt élé menni, nem lehet általam valaki nagyra tartott személynek a bizonyos politikai elképzeléseit, hát szóvalalapnak venni ahhoz, hogy az lesz a jövő kibontakozás utja.

Én letartóztatásom után nem láttam még elég világosan ezeket a kérdéseket. Nem sokkal utána szóban közöltek egy párthatározatot, hogy hogyan értékeli a párt az eseményeket. Én azt mondtam akkor. Ha a párt így értékeli, akkor így van és nekem ezzel kapcsolatosan az a feladatom, hogy a legjobb tudomásom szerint őszintén elmondjam azokat a dolgokat, hogy hogyan volt, mi volt a szerepem nekem is, másoknak is ebben a kérdésben. Én tudom, hogy semmiféle politikai beállítottság nem menti fel az embert az alól, hogy esküje van és hát az esküt minden körülmények között teljesíteni kell. Én a bűnösségemet érzem ebben a kérdésben és szégyen az, hogy barátaim és elvtársaim előtt az én nevem teljesen jogosan becsstelenséggel, becsstelen szinben tűnik fel teljesen jogos. Itt levetítették ezt a dokumentum filmet, hogyan gyilkoltak meg embereket. Én közvetlen~~en~~ azért is felelősséget érzek. Láttam szovjet katonákat, akiket előttem emeltek ki a tankból kilőve és a parancsnok sirva mondta, hogy ezek az emberek holnap szereltek volna le, és most elpusztultak. Én gyötörő lelkiismeret furdalást érzek ezentul azért is, hogy az én magatartásom és parancsom miatt négy beosztott tisztemet letartóztattak, ezért is én vagyok a felelős, ők előttük és családjuk előtt is. Olyant akik parancsomra az első napokban harcoltak pl. Deszpot Őrnagy, aki meg is sebesült. Én azt kérem Tisztelt Legfelsőbb Bíróság Népbírósi Tanácsától, hogy én elismerem cselekményem súlyát, tudom milyen következményekkel jár. Én szakítottam azokkal a nézetekkel és beláttam a hibámat, bűnemet. Én csak azt kérem az ítélet kiszabásánál, ne a legsúlyosabb büntetést alkalmazzák, hogy valamikor számomra lehetővé legyen

XX-5-h-14.köt

27.d.

téve, hogy ezeket a szörnyű cselekményeket legalább töredékét jóvá tegyem és ne maradjon meggyalázva örökre a nevem, családom és gyermekem előtt.

Jánosi Ferenc utolsó szó jogán:

Tisztelt Legfelsőbb ~~Tanács~~ ^{Bíróság} Népbirósági Tanácsa!

Messziről indultam el a szocializmushoz, a dolgozó nép ügye igazságánakfelismeréséhez, azutánól kezdve odaadással, teljes erőmből és tiszta meggyőződésből szolgálom, úgy is mint partizán, ugylis mint néphadseregünk kulturális életünk építésénkmunkása. Ennek ellenére elkövetett bűneimnek súlyás érzem. Bűnösségemet a vizsgálat során részletekbe menően és itt a tárgyalás során is igyekeztem őszintén feltárni. Védőügyvéd ur szollott a katonai kapcsolat kérdéséről. Természetes, hogy Nagy Imre , aki nekem apám helyett apám lett hatása alatt állottam. Ugyanakkor az igazság kedvéért ehhez hozzá kell tennem, hogy nekem magamnak is sok tekintetben mai megítélésem szerint káros, bűnös volt az állásfoglalásom, a véleményem és a cselekvésem. Azt is hozzá kell tennem, mind tapasztalatom, mind meggyőződésem szerint, hogy nemcsak Nagy Imre volt hatással a vele kapcsolatban álló elvtársaival, barátaival, hanem megfordítva is, ezeknek a véleménye, állásfoglalása és javaslatai is sokszor ismételt tapasztalataim és meggyőződésem szerint szándéka és felfogása ellenére taszította őt helytelen, káros, bűnös irányba. Felelősségemet azért, hogy népünk megrendítő sebeinek keletkezéséhez nekem is közöm van. Az én bűneimnek is, köze van, teljes egészében átérzem. Kérem a Tisztelt Népbiróságot igazságos és méltányos ítéletét.

Vásárhelyi Miklós utolsó szó jogán:

Tisztelt Népbiróság!

Ténybelileg nekem sincs hozzátennivalóm ahhoz, hogy ami elhangzott. Tény, hogy bűnösségemet elismertem és jó lehet soha nem hittem volna azt, hogy szocialista társadalomban bíróság elé kell állnom, szégyenkezve, mélységes fájdalommal kell most bevallanom, hogy teljes joggal vonnak engem felelősségre olyan ^{azt} bűncselekedetekért, amelyeket ha nekem néhány esztendővel ezelőtt mondják, hogy én elkövetek, soha nem hittem volna el.

X X-5-2-14. kcs

27d.

ÚJ MAGYAR
KÖZPONTI LEVÉLTÁR

199

Mint minden emberben, akiben megmaradt a lelkiismeretnek csak a szikrája is. Engem is, nemcsak őrizetbevételtem óta, hanem már korábbi, jóval korábban, majd azt mondhatnám október 23-tól kezdve jólehet nagyon sok helytelen nézetet tápláltam utána is, de gyötrően kinzott az a kérdés, hogy hogy jutottam én idáig. Hogy jutottam én idáig, hogy jutottam én egy frontra a népi demokratikus rendszer ellenségeivel, a szocializmus ellenségeivel. Nem tudom csak azzal megmagyarázni, hogy elvi ingatagság volt, ennek az oka, ámbár ~~kétség~~ kétségtelen, hogy azok az ellenséges és kártevő ~~személyek~~ ~~személyek~~ cávek, amelyeket magamévá tettem és amelyekből ma már a legélesebben elhatárolom magamat, azoknak vállalásában nagy szerepe volt ennek az elvi ingatagságnak, bizonytalanságnak. De én azt hiszem, legalábbis a magam személyét illetően a kérdés lényege, a gyökere az én bűneimnek még sem itten van. Engem is persze az foglalkoztat mindig, hogy én jót akartam. Hibát akartam kijavítani. A párt becsületét, tekintélyét, befolyását akartam növelni és mégis bűnököt követtem el és ez, ha egész őszinte akarok lenni csak azért történhetett meg velem, mert a párthűség nem állt elég szilárdan nálam. Hogyan is gondolhattam én el azt, hogy hát csak én látom ezeket a hibákat, vagy én és néhány barátom. Csak én szeretem a pártot, én és néhány barátom, vagy csak azokat az embereket, akikkel együtt vagyok, vagy akiknek a vezetési befolyása alatt állok, hát mások nem látják ezt? Hallatlanfoku önhittség, elbizakodottság, a párttól való elidegenítés genítés, a párttal való szembe fordulás kellett ahhoz, hogy képes legyek elhinni azt, hogy az ország sok tíz és tízezer becsületes kommunisztája, munkása, parasztja, más kommunisták között csak mi vagyunk azok, akik alkalmasak vagyunk, és akik megtudnák oldani a hibát és akikre vár az a feladat, hogy megoldjuk a hibát és mások nem. A mások pedig maga a párt volt. És így kerültem szembe, és így kerültem magam szembe a párttal, mert azt hittem, hogy magam útján járva a párttal szemben a párt nélkül tudok valamit tenni és logikus világos, hogy ilyen körülmények között csak a bűn útjára kerülhettem.

Én tudom, Tisztelt Népbíróság, hogy a pokolhoz vezető ut is jószándékkal van kikövezve és tudom azt is, hogy ez mit sem változtat azon a tényen, hogy bűncselekményeket követtem el. Mégis én kérem Önöket, hogy higgyék el nekem, hogy soha, de soha én nem akartam ártani a szocializmus ügyének. Tudom eljátszottam azt a

X X-5-h-14. Est. 27.d-

jogomat, hogy magamat kommunistának nevezzem, mert kommunista olyan dolgokat, mint amilyeneket én tettem, nem tesz. Mégis engedjék meg azt legalább, hogy azt mondjam, mindent meg fogok tenni,

hogy életem további során ismét kiérdemeljem a pártunk és a népnek a bizalmát.

Tisztelt Népbiróság! Bármilyen is lesz az Önök ítélete, én bízom az igazságosságban és ígérhetem, amennyiben az én szavaimnak még van valami legcsekélyebb hitele is, hogy ez az ítélet bármilyen is legyen az én hitemet a szocializmusban, a szocializmus ügyében, a párt ügyében, soha megrendíteni nem fognak.

XX-5-14-14.köt

27d-

ÚJ MAGYAR
KÖZPONTI LEVÉLTÁR